

Paus Benedictus XVI (J. Ratzinger) over de verzoening.

Hij her-publiceerde (nu als paus) het eerder geschreven boek: **‘De kern van ons geloof’**. In hoofdstuk IV - ‘Richtlijnen in de christologie’ - schrijft hij in de tweede paragraaf over ‘Christologie en verlossingsleer’ (p.160ev). Daaruit geef ik een samenvatting met wat **citaten**, die zijn kijk op verzoening weergeven.

Doordat Christologie (leer van het zijn van Jezus) en Soteriologie (leer van de verlossing) in de theologie op zichzelf zijn komen te staan, zijn beiden ingewikkeld en onbegrijpelijk geworden (p.160). Dit geldt ook voor de verlossingsleer die onder westerse christenen het meest gangbaar is. Die gaat terug op de ‘satisfactieleer’ van Anselmus van Caterbury (± 1100). Bij deze gangbare leer ‘krijgt men de indruk van een ellendig mechanisme dat men steeds moeilijker kan aanvaarden’ (p.160).

Na weergave van de redenering van Anselmus schrijft de paus: **‘Gedurende het tweede millennium is zijn visie doorslaggevend geweest voor de christenen van het westen. Christus moest volgens hen aan het kruis sterven om de oneindige belediging uit het verleden goed te maken en de geschonden rechtsorde te herstellen’** (p.161). Met alle respect voor de goede intentie, zegt de paus dan, dat men niet zal kunnen ontkennen, **‘dat het systeem van Anselmus’ volmaakte logica van goddelijke en menselijke rechtsnormen het perspectief vernauwt en met zijn oude logica het beeld van God in een akelig licht plaatst’** (p.162).

De paus zelf meent, dat in Jezus het proces van Gods doel met de mens werkelijkheid geworden is. De mens was mens, maar moest het ook nog worden. In Jezus bereikt de menswording z’n werkelijke eindpunt van het totaal op God en naaste gericht zijn (p.163). Dit plan van God met de mens – Gods bestemming voor de mens – komt in Jezus volledig aan het licht (p.164). Mensen moeten leren **‘voor anderen te bestaan’, ‘zichzelf op te offeren’** (p.167). Deze Jezus kan de mensen zo maken en tot hun (Gods) doel doen komen (p.168).

Volgens de paus geldt van de kruisiging van Jezus: **‘Het milieu – de openbare mening – heeft hem gekruisigd en Hij heeft aan zijn kruis deze macht van het ‘men’ ... gebroken. Tegenover deze macht staat nu de naam van de ene mens: Jezus Christus, die de mens oproept Hem na te volgen, dat wil zeggen: het kruis op te nemen zoals Hij dat deed, gekruisigd de wereld te overwinnen ...’** (p.173).

Christen-zijn wil in wezen zeggen: **‘het bestaan voor zichzelf opgeven om voor anderen te bestaan ... het einde van het op zichzelf gericht staan’** en leven met Jezus voor God en zijn koninkrijk. **‘... dat de mens de beslotenheid van de rust van het eigen ik opzijzet, zichzelf verlaat om in de kruisiging van het eigen ik de Gekruisigde te volgen en voor de anderen te leven’** (p.174). **‘Men is immers geroepen tot een voortdurende uittocht uit zichzelf’**. **‘Als de graankorrel niet sterft ... de wet dat het leven alleen door de dood, door het verlies van zichzelf ontstaat. ... De wereld leeft door het offer ... Wie zijn leven bemint, verliest het; maar wie zijn leven in deze wereld haat, zal het ten eeuwigen leven bewaren (Joh 12:25; Mc 8:35 en pp)’** (p.175). Zo horen we ook de ongehoorde eisen van de Bergrede, maar altijd verstrengeld met de belofte van overvloedige, genadige, hemelse hulp daarvoor (p.177). Rechtvaardigheid is: laten varen van eigen aanspraken en een royale houding tegenover mens en God (p.180). Zo worden in Jezus Godheid en mensheid een eenheid – eensgezind – vol van dezelfde liefde - dat is het doel van de mensheid dat God zich gesteld had en waar Hij met mensen naartoe wilde en wil groeien (p.181).

Dan komt de vraag: welke plaats neemt nu eigenlijk het kruis in? (p.193)

De algemene opvatting is diep beïnvloed door de verzoeningstheologie van Anselmus. **‘Voor zeer veel christenen ... ligt de zaak zo, dat het kruis dient te worden begrepen in het kader van een mechanisme, namelijk dat van het geschonden en herstelde recht. Op deze manier werd de gerechtigheid Gods die oneindig beledigd was, weer verzoend door een oneindige**

verzoening. Aldus fungeert het kruis voor de mens als uitdrukking van een houding die bestaat in een nauwkeurig evenwicht tussen debet en credit; tegelijk houdt men het gevoel dat dit evenwicht niettemin op een fictie berust. ... een griezelig licht ... een God wiens strenge gerechtigheid een mensenoffer, het offer van zijn eigen Zoon, heeft geëist. ... een gerechtigheid die door haar duistere toorn de boodschap van de liefde ongeloofwaardig maakt. Deze voorstelling is even verbreid als vals. In de Bijbel verschijnt het kruis niet als object binnen het mechanisme van het geschonden recht; daar toont het kruis eerder het omgekeerde: het is de uiting van een radicale liefde die zich totaal geeft' (p.193,194).

Christelijk offeren houdt niet in dat we iets geven wat God zonder ons niet zou hebben, maar dat we helemaal degenen worden die ontvangen en ons totaal nemen laten door Hem. God met ons laten handelen – dat is het christelijk offer (p.195).

'Het idee van de ruil, de vervanging is vruchteloos' – alle religies, die dat willen (ook de christelijke variant hiervan), falen. Het gaat om dienstbaarheid en liefde – op Golgotha en in ons leven (p.197). Golgotha was niet 'het aanbieden van dingen en ook niet van een of andere vernietiging, zoals men sinds de zestiende eeuw steeds weer kan lezen. Al deze gedachteconstructies zijn achterhaald door wat Christus deed en door de Bijbelse exegese ervan. De christelijke cultus bestaat in de volkomen zuivere liefde, zoals alleen Hij kan schenken, in wie Gods eigen liefde menselijke liefde is geworden' (p.198).

'Het constitutieve principe van het offer is niet de vernietiging, maar de liefde. ... het offer als vorm van liefde in een wereld die is getekend door de dood en de zelfzucht' (p.199).

'Nu zal het duidelijk zijn dat het bij het kruis niet gaat om een opeenstapeling van fysieke smarten, alsof de waarde van de verlossing die het bracht, zou bestaan in een zo groot mogelijke hoeveelheid pijn. Hoe zou God plezier kunnen hebben in de pijn van zijn schepsel of zelfs van zijn Zoon, of hierin misschien zelfs de prijs kunnen zien, waarmee deze van Hem verzoening zou moeten kopen? De Bijbel en het juiste christelijke geloof staan ver af van zulke ideeën. Niet de smart als zodanig telt, maar de omvang van de liefde, die de existentie zo uitstrekt dat ze het verre en nabije verenigt, de door God verlaten mens met God in contact brengt. Zij alleen verleent de smart richting en betekenis. Indien het anders was, zouden de beulsknechten bij het kruis de eigenlijke priesters zijn geweest; zij die de smart veroorzaakt hebben zouden dan het offer aangeboden hebben. Maar omdat het daarom niet ging, ... daarom waren zij het niet' (p.200).

Het getuigt 'van een onwaardige opvatting omtrent God, wanneer men zich een God voorstelt die verlangt dat zijn Zoon geslachtet wordt, opdat zijn toorn gestild wordt ... zo mag men zich God niet voorstellen. Maar zulk een godsbegrip heeft ook niets te maken met de godsidee van het Nieuwe Testament' (p.201).

Via een boeiende verhandeling (over o.a. het neergedaald ter helle') komt de paus dan tot de conclusie: Jezus heeft al onze angsten, de hel, overwonnen en maakte de menselijke natuur zo sterker dan die machten. Nu is Hij 'met ons' en helpt ons die angsten (en verleidingen) te overwinnen en te leven als Hij – voor God en je naasten (p.207).

Conclusie van TdR:

Het bovenstaande geeft voldoende aan dat de paus van 'verzoening door voldoening' niets wil weten en die verzoeningsleer ook met steekhoudende argumenten afwijst.

Tevens lijkt het mij dat zijn positieve gedachten over wat de Bijbelse verzoeningsleer inhoudt afwijkt van wat ook gangbaar is in de RK-theologie, maar tevens grotendeels overeenkomt met wat in 'Jezus in ons' vanuit de Bijbel als verzoeningsleer aangewezen wordt.

Ton de Ruiter, augustus/september 2010-09-08.